

САМАПОМАЧЬ ВАТАРОМАЧЬ

Беларуская
Коопэратыўна-
Таснадарчая
Часопісч

А.Д.

Год IV.

Вільня, Лістапад 1935 г.

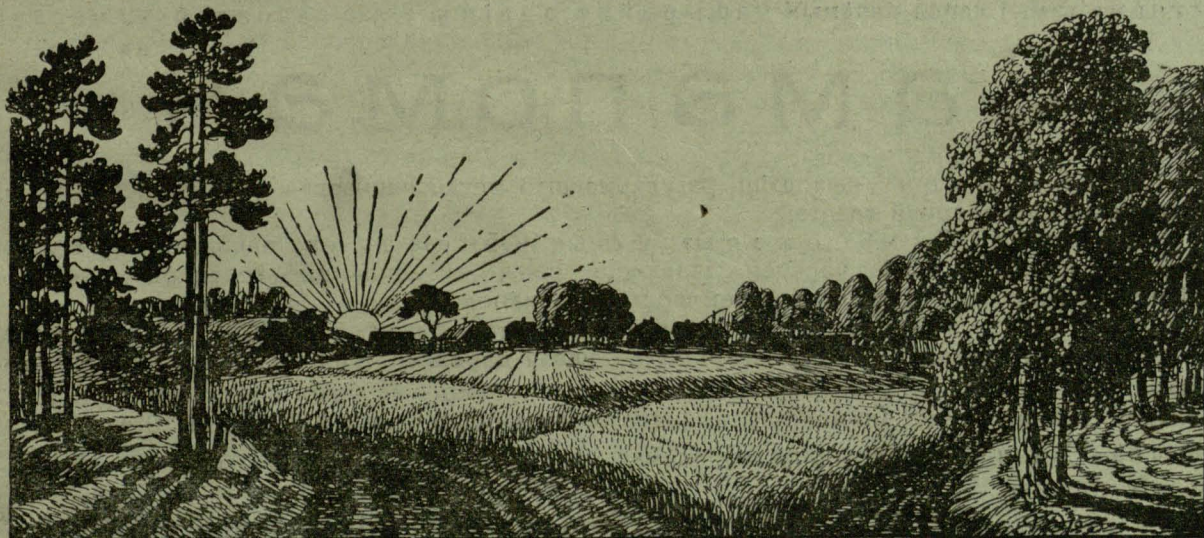
№ 11.

Хай злыдні над намі,
скрыючуць зубамі
Любі сваю ніву, свой
край,
І, колькі ёсць сілы,
да самай маілы
Ары, барануй,
засявай!..
ЯНКА КУПАЛА.

Усе вялікія па-
дзеі народаў і ўсе цы-
вілізацыі былі ство-
раныя дабравольнымі
стараньнямі аб'ядна-
ных людзей... самапо-
маччу.

Джордж РЭССЭЛЬ
(Ірляндзец).

Samapomač

BIEŁARUSKI
KOOPERATYŪNA - HASPADARSKI
ČASAPIS.

Саманомач

Adres:

VILNIA (Wilno), Połackaja vul. 9—4.

Hod IV.

Vilnia, Listapad 1935 h.

Nr. 11 (40).

Kooperatyŭna-haspadarskija naviny.

**40 hadoŭ Mižnarodnaha Sajuzu Koope-
ratyvaŭ.** U žniŭni m-cy sioleta minula 40 ha-
doŭ ad času, kali byŭ zasnavana Mižnarodny
Sajuz Kooperatyvaŭ. Było heta ŭ Londynie
(Anhlija). Na žjezdzie było 207 delehataŭ z 14
krajou. Siahonnia da hetaha Sajuzu naležač
143 nacyjanalnyja sajuzy z 40 krajou z 100 mil.
siabrou.

Jubilei. Centralny Sajuz čechaslavackich
ziemlarobskich kooperatyvaŭ u kancy m-ca
kastyčnika siol. ũračysta šviatkavaŭ 60-yja
ŭhodki žyćcia svajho zaslužanaha staršyni i ar-
hanizatara inž. F. Klindery.

Polskija kooperatyvy šviatkavali 10 lista-
pada siol. 25-yja ŭhodki šmierci zakładčyka
i pieršaha kooperatyŭnaha pracauņnika ŭ pru-
skim zabory ks. Wawrzyniak'a.

„Masłasajuz“ — u mastactvie. Ukrain-
skaje małačarstva sarhanizavana ŭ silnuju cen-
tralnuju arhanizacyju „Masłasajuz“. Na kolki
hety „Masłasajuz“ jošč papularnym siarod
ukrainskaha nasielnictva, pakazvaje fakt, što
ukrainskija mastaki slova i pieśni vykarystali
„masłasajuznaje“ žyćcio dla novaj operetki
p. n. „Dziaučo z Masłasajuzu“. Slovy da ope-
retki hetaj napisaŭ Pawlusevyč, a muzyku —
Barnyč. — Ukrainskaje hramadzianstva spat-
kala i aceŭvaje novuju operetku velmi pry-
chilna.

Tekstynnaja kooperatyva. U Lvovie sar-
hanizavałasia novaja tekstynnaja kooperatyva,
jakaja ũžo ũruchomiła svaje mehaničnyja i ruč-
nyja varstaty, na jakich vyrablacimie roznaha
rodu palotny z bavoŭny, voŭny, lonu i kana-
piel, dalej—ručniki, nastolniki, poščiełki dy va-
nianyja samadziely. Novaja kooperatyva sku-
plaje roznaha rodu ručnuju pražu: z lonu, ka-
nopli i voŭny. — Žviartajem na heta ũvahu
i našych biełaruskich sialan.

Novy typ kooperatyvy ŭ Polščy. Pol-
skaja eugeničnaje T-va (eugenika — navuka
ab zdarovaj plamiennaści ludztva) zaprajekta-
vala zasnavańnie pa ũsiej Polščy celaj sietki
eugeničnych kooperatyvaŭ, zadańniem jakich
maje byč: pomač dla mładažonaŭ, dla mała-
dych kabiet u połahu i ŭ časio sajeńnia, ureš-
cie pomač na vychavańnie dziaciej.

**Jašč adna „reforma“ abo prykład da
nienašladavańnia.** Ad času, kali polskaja ziem-

larobskaja pierad usim kooperacyja biaz sytych
hrašovych uspamohaŭ akazałasia mała, a mia-
scami i zusim niežyćciazdolnaj, pačalosia šu-
kańnie „vinavatyč“, układańnie novych pra-
jektaŭ i h. d. Adny takija prajekty (npr. su-
časny kooperatyŭny zakon) byli viedamymi ad-
razu, a ab inšych daviedvajecca hramadzian-
stva tolki ciapier, pa troch hadoch. Da hetkich
prajektaŭ niekooperatyŭnaj kooperacyi naleža
i sproba paleskaja, ci lepš — drahičynskaja,
ab katoraj tolki što daviedvajemsia z fachovaj
ziemlarobskaj presy, choč paŭstała jana jšč
ŭ 1932 h.

U lipni m-cy 1932 h. pavietavy starasta
ŭ Drahičynie sarhanizavaŭ „Związek Gmin Po-
wiatu Drohiczyńskiego“ i hetkamu „Związk“
ulažyŭ u abaviazak usio: arhanizavač narod-
nyja damy, čytalni, biblijateki, kursy, referaty,
vydaviectva, ekskursyi, vystaŭki, žjezdy, arha-
nizacyja i zbyt praduktaŭ ziemlarobskaj vyt-
vorčaści, ssypka zbožža, dastaŭka nasieńnia
i h. d. i h. d. Usio heta maje rabič „Związek“
ci lepš — pavietavy starasta praz vojtaŭ i soł-
tysaŭ.

Vykanonńie hetkaj prahramy vymahaje
koštaŭ. Skul ich uziač? Vot-ža i tut vychad sa-
praŭdy „paleski“: sialanstva apadatkavana na-
turaj, pa 2 kilohramy žyta ad hektara ziemli,
što ŭ praktycy označaje 25 prac. dadatak da
hruntavoha padatku. A značyč: novy padatak.

Nia treba dadavač, što ũsia heta ũspa-
moha kaštuje ŭ kancy kancoŭ velmi doraha.
A aprača taho, jana zabivaje ŭ ludziach usia-
kaje pačućcio adkaznaści za svaje čynnaści:
ludzi zmušany ahladacca, čakač, „što skaža
pan starasta“? — Slovam, heta prykład, jako-
ha nia možna našladavač.

Kolki doŭhu maje naša ziemlarobstva.
Pavodle dašledavańnia Navukovaha Instytutu ŭ
Pułavach, stan zadoŭžanaści biełaruskich ziem-
laŭ pad Polščaj („województwa wschodnie“) na
dzień 1 lipnia 1934 h. pradstaŭlaŭsia hetak:
haspadarki da 5-ch ha mieli doŭhu na 1 ha ŭ
1931 h. — 312 zł., u 1933 h. — 177 zł. i ŭ
1934 h. — 152 zł.; u haspadarkach ad 5 da
10 ha na 1 ha bylo doŭhu ŭ 1931 h. — 180 zł.,
u 1933 h. — 149 zł. i ŭ 1934 h. — 103 zł.; u
haspadarkach ad 10 da 20 ha na 1 ha bylo
doŭhu ŭ 1931 h. — 146 zł., u 1933 h. — 123 zł.
i ŭ 1934 h. — 96 zł.; ureščie haspadarki ad
20 da 50 ha mieli doŭhu na 1 ha u 1931 h. — 112
zł., u 1933 h. — 119 zł. i ŭ 1934 h. — 91 zł.

Сельская гаспадарка.

Да асьветы — праз самаасьвету!

„А гдзе-ж кніжка для нас мужыкоў?“
Фр. Вагушэвіч.

Самыя доўгія прадкаляднія вечары ўжо так як і мінаюць. Асталіся йшчэ вечары зімовыя. Як-жа іх выкарыстаць, каб не прайшлі марна?

Разважаючы гэта пытаньне, супастаўляем яго з тымі весткамі, якія даходзяць да нас з розных бакоў нашае беларускае Краіны. І так: ёсьць мясцы, дзе моладзь асабліва востра адчувае і перажывае сапраўдны голад асьветы: чытае ці лепш — пажырае ўсё, што толькі папала пад руку, без разбору. Гэта прыклад стыхійнага, неарганізаванага гону да асьветы.

У іншых мясцох, як чуваць, гэты гон да асьветы ня йдзе самапасам, але кіруецца — трэба думаць — сьведамай воляй. Напр. ёсьць аколiцы, дзе моладзь пастанаўляе ня піць гарэлкі, ня курыць, — і пастанову сваю строга датрымоўвае. А хто з-пад гэтай дысцыпліны выламліваецца, таго выстаўляюць на таварыскі байкот. Да чаго пры гэтым даходзіць, сьведчыць прыклад аднаго вяселья (ў Горадзеншчыне), дзе сабраныя госьці-вясельнікі разабралі (так, разабралі!) гаспадару хату затое толькі, што той не згадзіўся прыняць гарэлку з гасьціннага стала. — Тут, як бачым, ёсьць ужо ня толькі нейкая плыўкая жаданьне асьветы (безпляновае чытаньне), але і сьведамы чыньнік выхаваўчы: моладзь ведае чаго хоча і да мэты свае йдзе.

Ня ўсюды аднак так дзеецца. Ёсьць яшчэ і сягонья у нас такія глухія куты, дзе на заклік „да асьветы!“, „да навукі!“ можна пачуць адказ: „а хто-ж будзе сьвіней пасьвіць, як усе будуць вучоныя?“

Які-ж з усяго гэтага павiнен быць вынавак?

Там, дзе ўжо зразуменьне патрэбы асьветы прабуджана, там павiнна яна так ці гэтак далей разьвівацца. Горш з тымі аколiцамі, дзе людзі дагэтуль баяцца йшчэ „вучоных пастухоў“. Тут яшчэ пакутуе сапраўды нявольніцкае разуменьне асьветы як збытку даступнага толькі „паном“. І найважнейшым бадай заданьнем дня ёсьць „пераламаць ляды“ ў гэтых „пужлівых“ галовах, ды пераканаць іх, што ўменьне чытаць ды пісаць гэта ня мэта сама, а толькі спосаб ці шлях да мэты.

Правесці грунтоўнае ўсьведамленьне ў гэтым кірунку магла-б школа. Але ў сучасных варунках, калі мы свае беларускае школы на заходне беларускіх землях ня маем і калі нават сетка гурткоў беларускіх культурна-асьветных арганізацыяў тут-жа таксама

Як карміць узiмку доiнныя каровы.

На іншым месцы сяньняшняга нумару „Самапомачы“ паказана, што малачарства і сягонья аплачваецца. Калі ж нехта цьвердзіць, што ў ягонай гаспадарцы карова не аплачвае нават самой сябе, дык тут вінават толькі сам гаспадар-земляроб. бо ён: або перадаваў сваей карове корм, які дарма марнаваўся, або тую-ж жывёлу прыморываў голадам і гэтым самым ня мог яе належна выкарыстаць. У абодвух выпадках земляроб мае страту дзеля таго толькі, што не абзнаёміўся з асаўнымі правіламі навукі аб кармленьні, каторыя паказваюць, як састаўляць дакладныя кармавыя порцыі для доiнных кароў, каб яны не галадавалі і не марнавалі лішняй пашы. Аб гэтых правілах мы тут коротка і пагаворым.

Карова мусіць прыймаць корм дзеля дзвюх прычын: каб падтрымаць свае сілы і каб мець з чаго вырабляць малако. І адно і другое вымагае, каб корм меў у сабе тыя складовыя часткі, якія патрэбны як дзеля падтрыманья сіл, так і дзеля вытваранья малака. Такімі складнікамі ў першую чаргу зьяўляюцца бялкі і вуглягидраты, а пасля — мiнэральныя солі (попел), тукі (клустаньне

вельмі рэдкая, — у гэтых варунках астаецца вольным і ня выкарыстаным адзіны толькі спосаб пашырэння роднай асьветы — праз самаасьвету.

У гэтым перакананьні кожны, хто ня трымае свае веды, сваіх здольнасьцяў дзеля монопольнага толькі выкарыстанья свайго бліжняга, хай дапаможа яму прагнуць на сьвет сваімі собскімі вачыма; хай не пашкадуе фатыгі сабраць 2, 3, 5, 10 сваіх суседзяў і замест траціць з імі час на гульню ў карты, бязвартасныя, а то і проста шкодныя забавы, на дзікія папойкі, — загадзя падабранай кніжкай, газэтай, часапісам — хай зацікавіць іх лепшым жыцьцём.

Фот-жа кожны ў сваім крузе, у сваей аколiцы не марнуйце часу! Арганізуйце супольнае чытаньне кніжак і часапісаў. Усьведамляйцеся культурна, грамадзка і нацыянальна! А тады пазнаеце, што сваімі-ж сіламі, бяз чужой, заўсяды дарагой, помачы найлепш патрапіце палепшыць і сваё штодзённае гаспадарчае бытаваньне!

Гдзе знойдзеца колькі (3—5 чалавек) асоб ахвотных да саманавучанья, напішэце пісьмо ў нашу рэдакцыю, а мы пастараемся кожнаму паводле нашых сіл памагчы: добрай радай, часапісам і кніжкай.

Дык усе да працы, усе да асьветы — праз самаасьвету!

і ўрэшце дрывеснік (цэлюлюза). Найважнейшыя з гэтых складнікаў — першыя два: бялкі і вуглягідраты; пры гэтым яны найлепш выкарыстоўваюцца тады, калі на адну ваговую частку бялкоў даецца шэсьць такіх-жа частак вуглягідратаў.

Але навука сягоння знае больш; яна знае колькі дакладна такіх складнікаў ёсць у кожнай паасобнай пашы і колькі такіх-жа складнікаў патрэбна дзеля патрымання жыццёвых сіл скаціны ды на вырабленне аднаго кілёграма малака.

Кароткі перагляд складовых кармовых сучастак найчасцей спатыканых гаспадарскіх паш дае наступная табліца.

Склад пашы

Назоў пашы	Колькі і чаго ў сабе мае				
	Вады	Сухой масы	Бялка	Вуглягідрат	Тук клуст.
	Грамаў у 1 кілёгр., або на 1.000 ч				
Сена мурож., доб.	143	857	38	257	10
„ кіслае (балот.)	130	870	30	218	8
„ з канюшыны	165	835	55	260	17
„ з сэрэдэлі	160	840	92	209	20
Гарохвіны	136	864	34	185	7
Мяккіна жытняя	143	857	7	113	4
„ пшанічная	160	840	9	167	5
„ аўсяная	138	862	14	199	8
Бульба	750	250	1	189	—
Морхва	870	130	4	8	1
Буракі пашныя	880	120	1	83	—
Бручка	915	85	2	55	—
Заквашанае лісьце пашн. бур.	776	224	7	54	5
Авёс (зярнё)	133	867	72	448	40
Ячмень „	143	857	61	624	19
Гарох	140	860	169	499	10
Віка	160	840	179	458	12
Вотрубы жытнія	125	875	108	429	24
Вотрубы пшан.	132	868	111	405	37
Макух з лёну	110	890	272	254	79
„ з каноплі	120	880	276	103	90
„ з сонешніка	92	908	305	160	99
„ з соі	115	885	407	275	14
Брага	943	57	5	22	—
Жмыхі з бур.(свв.)	930	70	3	40	—

Зьяўляецца цяпер пытаньне, як гэтай табліцай карыстацца, каб саставіць кармавую порцыю для дойнай кароў.

Перш за ўсё мусім тут умовіцца што да двух аснаўных назоваў: **бытавой і прадукцыйнай** порцыі. Вот-жа бытавая порцыя гэта тая часць пашы, якая патрэбна, каб падтрымаць жыццёвыя сілы каровы, а прадукцыйная порцыя выкарыстоўваецца толькі для вырабу малака. Высокасьць бытавой порцыі залежыць ад вагі (вялікасьці) самай каровы, а высокасьць прадукцыйнай порцыі — ад колькасці малака, якое каро-

ва дае ў даны момэнт. Зразумелая рэч, што калі карова малака зусім не дае (цельная), дык у гэту пару яна не патрабуе і прадукцыйнай порцыі на малака, здавальваючыся малым толькі дадаткам на разьвіцьцё плоду (цяляці). Для поўнасьці трэба ўрэшце дадаць, што сам арганізм дойнай каровы як бытавую так і прадукцыйную порцыю не разьдзяляе; гэта знача, што калі напрыклад сьвежа-ацеленая карова і не дастане прадукцыйнай порцыі, то яна ўсё-ж нейкі час будзе малака даваць. Скуль? Коштам свайго арганізму: не даючы будзе худзец, але малака будзе даваць.

А цяпер да самай справы.

Навука вырахавала, а практыка разумных гаспадароў пацьвердзіла, што ў бытавой порцыі дойнай карова мусіць даставаць па 60 грамаў бялка і па 360 грамаў вуглягідратаў на кожныя 100 кілёграмаў жывой вагі. У прадукцыйнай-жа порцыі тая-ж карова мусіць дастаць па 40 грамаў бялка і па 240 грамаў вуглягідратаў на кожны выдойваны літр малака. Знача, чым больш карова важа і чым больш дае малака, тым большую павінна даставаць порцыю, — і наадварот.

Дапусьцім, што трэба нам вырахаваць кармавую порцыю для нашай малой каровы, якая важыць ўсяго 300 кілё і дае 10 літраў малака.

У бытавой порцыі гэткая карова мусіць дастаць на кожныя 100 кілё жывой вагі 60 грамаў бялка і 360 грамаў вуглягідратаў, знача на 300 кілё у—тры разы больш:

$$60 \text{ гр.} \times 3 = 180 \text{ грамаў бялка}$$

$$360 \text{ гр.} \times 3 = 1080 \text{ грамаў вуглягідратаў.}$$

У прадукцыйнай порцыі на адзін літр даецца 40 грам бялка і 240 грам вуглягідратаў, то на 10 літраў—у 10 раз больш:

$$40 \text{ гр.} \times 10 = 400 \text{ грамаў бялка}$$

$$240 \text{ гр.} \times 10 = 2400 \text{ грамаў вуглягідратаў.}$$

Цяпер злучым бытавую і прадукцыйную порцыю ў адно; атрымаем:

$$180 \text{ гр. бялка і } 1080 \text{ гр. вуглягідратаў}$$

$$400 \text{ „ „ і } 2400 \text{ „ „ „ „}$$

$$580 \text{ гр. бялка } 3480 \text{ гр. вуглягідратаў.}$$

Ведаючы запатрэбаваньне дадзенай каровы на кармавыя складнікі, прыступаем да перагляду і падрахаваньня запасаў паш, якія ёсць у гаспадарцы. Спатыкаем тут пераважна: сена, салому, мякіну, акупніны; усё гэта мае ў сабе шмат вуглягідратаў і вельмі мала бялкоў. Больш бялкоў маюць такія пашы, як вотрубы, макухі (адпадкі пры вырабе алею), мука. Зьлічыўшы ўсе запасы пашы, можам падлічыць: 1) колькі зможам даваць у дзень кожнай штуцы жывёлы, 2) колькі чаго астаецца на продаж або 3) колькі і чаго трэба дакупіць.

Прыёмем, што ў нашай гаспадарцы, паводле аблічэньняў, можам даць карове ў дзень

3.0 кл. мур. сена з 114 гр. бял. і 771 гр. вугл.
10.0 „ аўсянкі з 100 „ „ і 1850 „ „ „
8.0 „ бульбы з 8 „ „ і 1512 „ „ „

Разам 222 гр бял. і 4133 гр. вугл.

З папярэдняга аблічэння мы бачылі, што гэта-ж карова патрабуе 580 гр. бялка і 3480 гр. вуглягідратаў. Значы, у гаспадарскай кармовай порцыі не хапае (580—222=) 358 гр. бялка і ёсьць перабор (4133—3480=) 653 грам. вуглягідратаў. Нашым заданнем ёсьць цяпер выраўняць гэту порцыю так, каб яна адпавядала запраўдным запатрэбаванням, гэта значыць—дадаць недастаючыя 358 гр. бялка і адняць перабор 653 гр. вуглягідратаў. — Як гэта зрабіць?

Ад порцыі трэба адняць часць пашы багатую на вуглягідраты (карых у порцыі за шмат) і вышукаўшы ў тэблицы дадаць нейкую іншую пашу, багатую на бялкі (карых у пашы за мала).

Шукаем у тэблицы і раўнуем з нашымі запасамі. Змяняем порцыю сена да 2 кілё, аўсянкі — да 5 кілё, бульбы — да 7 кілё. Замест гэтага дадаём у корм на штуку і дзень па 1.5 (паўтара) кілёграма добрых пшанічных вотрубаў і 0.75 (тры чвэртки) кілёграма соявага макуху (адтлушчанага). Атрымаем гэты склад дзеннай порцыі:

2 кл. сена з 76 гр. бял. і 514 гр. вуглягідр.
5 „ аўсян. з 50 „ „ „ 925 „ „ „
7 „ бульбы з 7 „ „ „ 1323 „ „ „
1.50 „ пш.вот. з 166 „ „ „ 607 „ „ „
0.75 „ сояв. мак. 302 „ „ „ 207 „ „ „

Разам 601 гр. бял. 3576 гр. вуглягідрт.
А трэба было 580 „ „ 3480 „ „ „

Гэткае розніца можа быць яшчэ абніжана змяняньнем напр. порцыі вотрубаў на 0.25 (адну чвэртку) кілёгр. (27 гр. бялка і 101 гр. вуглягідратаў).

Паказаны тут прыклад ня мае прэтэнсыяў усюды і заўсяды быць «прыкладным» (за мала аб'ёмістай пашы!):ён толькі мае за заданьне паказаць спосаб падбіранья кармоных порцыяў.

Каб навучыцца скоры і дакладна вырахоўваць кармавыя порцыі, трэба знаць цэлую навуку аб кармленні, якая ня ёсьць асабліва лёгкай. І таму нават сьветлыя загранічныя земляробы лучацца ў розныя гадаўляныя і кантрольныя таварыствы, каб разам утрымоўваць гадаўлянага тэхніка (кантралёра), які стала і не радзей як раз у два тыдні адведвае кожнага гаспадара і на падставе кантролі малочнасьці вызначае кармавыя порцыі.

Аб гэтых таварыствах пры аказіі йшчэ пагаворым. С. Я—вч.

Małaczarstwa na ziemiach Zach. Białarusi.

U апошнім numary „Samapomačy“ z kastyčnika m-ca byŭ artykuł ab ziemiarnobstvie ŭ Polšчы i ŭ nas. U hetym artykule ja chaču žviarnuć uvahu na adnu velmi važnuju halinu ziemiarnobskaj vytvorčaści ŭ nas, na małaczarstva.

Małaczarstva na šyrejšuju ruku pačalo ra-

žvivacca na našych ziemiach niadaŭna, ad 1925 h. Pieršyja pačatki byli velmi skromnyja. Najbolšaha razhonu nabrała małaczarstva tut u 1930 h.—Dla lepšaha paraŭnańnia stanu małaczarstva na našych ziemiach z takim-ža małaczarstvam u bližejšych i dalšych susiedziaŭ, ja pazvolu sabie padać nastupnuju tablicu.

Tablica № 1. K R A J

	Vilenščyna Navahrad. Palešsie 1929/30 h.	Danija 1928/29 h.	Łatvija 1927 h.	Estonija 1925 h.	Finlandyja 1924 h.
Plošča kraju u tys. kv. klm.	89	43	66	48	344
Kolkašć pierarabl. masła ŭ klhr.	23.443.033	4.750.000.000	870.000.000	120.000.000	431.000.000
Siarednie kilohra- maŭ masła na 1 kv. klm. vornaŭ ziamli i pašbišča.	460	181.000	26.000	4.250	14.000
Siaredniaja dzien- naja pierarobka masła.	kala 250	kala 8.300	kala 3.300	kala 1000	kala 1.770
Na 1 małaczarniu kv. klm. vornaŭ ziamli i pašbišča.	200	16	45	70	47
Vornaŭ ziamli i pašbišča ŭ kv. klm.	50.603	26.000	33.000	28.000	31.000

Z tablicy hetaj bačym nastupnaje:

1) Dla pierarobki pakazanaha małaka ũ nas jość za šmat małačarniaŭ i tamu jany majuć mała małaka, nia mohuć mieć dobrych mašin, ani naležna vyvučanaha małačara dzieła toho, što nia majuć čym za heta płacić.

2) Nia majućy ni adpaviednych mašin, ni dobraha majstra, hetakija małačarni nia mohuć vyrablać dobraha tavaru i tamu vyrableny tavat zmušany pradavać pa nizkaj canie. — Usio heta adbivajecca na haspadarcy małačarni: małačarnia, sama mała atrymoŭvujučy za vyrableny tavar, nia moža płacić dobrych cenaŭ svaim siabrom za małako.

Tablica № 2.

Razam starednje	Bielastoččyn	Palešsie	Navahradžyn	Vilensččyna	Pierarobka małaka		Małačarni												
					Ahułam	Pašbišča i vornajziarni na 1 kv. klm.	Ahułam kilohramŭ	Vornaj ziarni na 1 kv. klm.	Ahułam	Pierarobka hadavaja	Pierarobka d ziennaja	Kolki kv. klm. vornaj ziarni i pašbišča padaje na adnu małačarniu.							
790.617	—	296.914	226.132	267.571	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
16	—	14	17	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23.443.033	—	3.696.325	7.695.807	12.050.901	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
460	—	180	570	700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
253	—	24	125	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	154.013	61.566	115.874	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
250	—	424	170	319	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
200	—	850	107	162	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Z ličbaŭ tablicy № 2 bačym, što ũsie našy małačarni heta drobnyja pradpryjemstvy. Asabliva kulhaje tut Palešsie, dzie na adnu małačarniu prypadaje aź 850 kv. kilometraŭ vornaj ziarni i pašbiščaŭ. Tymčasam u takaj Paznanščynie na adnu małačarniu vypadaje tolki 60 kv. klm., a na ziarniach zach.-ukrajskich jašče mienš: u vokruzie Tarnopalskim — 51, u vokruzie Lvoŭskim — 25, a ũ Stanišlavaŭskim — tolki 21.

I na bielaruskich abšarach jość mahčy maść raźvićcia sietki małačarstva. Dobra šviedčyc ab hetym pryklad kooperatyŭnaj małačarni ũ Plisie, Dzisienskaha pavietu. I tut pieršyja pačatki byli velmi ciažkija, pakul tvorčaja praca nia ũzbudziła ũ ludziej samadziejnaści, achviarnaści.

Aprača hetaha ũzhadavaučaha značeńnia, majuć małačarskija kooperatyvy jašče i značeńnie čysta haspadarčaje. Z pakazanych vyšej u tablicach dadziennyh vidać, jak mała ũ nas jość karou u paraŭnańni z ploščaj vornych paloŭ i pašbiščaŭ. A jak nia ma skaciny, dyk nia ma i chleŭnaha hnoju, nia treba i dadyvać, što nia ma je naš haspadar hrošaŭ i na štučnyja hnai. Dzieła toho pali našy naležna nie pahnojeny i kiepska rodziać. Atrymlivajecca zapraŭdnaje začaravanaje koła: nia ma karou — nia ma hnoju, nia ma hnoju — nia ma kormu, nia ma kormu — nia ma i karou. Z hetaha tupika daje vychad kooperatyŭnaja małačarnia. Sielanin, jaki prystupaje siabram u małačarniu, zacikaŭleny ũ tym, kab vyrablać u haspadarcy svajej jak-maha bolš małaka. Vyrablajućy bolš małaka, sielanin uzmacniaje hrašavy abarot u svajoj haspadarcy, padyjmajućy hetym samym i svoj dabrabyt.

Tablica № 3.

Rajon	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Vilensččyna	1	6	29	61	69	71	62	53	50	54
Navahradžyna	2	5	16	74	71	53	30	26	26	36

Tablica № 3 pakazvaje, jak raźvivalasia ũ nas małačarstva ad samaha pačatku i da apošniaha času. Da 1930 hodu bačym uzrost, bo ceny na małačarskija vyraby byli davoli vysokija. Adnak, jak tolki ũdaryŭ kryzys, šmat małačarniaŭ u nas nia vytrymali hetaj ahniavoj proby i pačali padać. Jany nie stajali na svaich nahach, jak heta ũ koźnaj kooperatyvie być pavinna, nia bylo tut supracounictva, nia bylo davieru pamiž siabrami kooperatyvy i jejnymi ũladami. — Ad hetaha času niekatoryja z padupaŭšych kooperatyvaŭ apravilisia, niekatoryja paŭstali nanova. Ale da apošniaha času najhorš stajać u sensie kooperatyŭnaha małačarstva paviety: Šviancianski, Ašmianski i Postaŭski ũ Vilensččynie, dy Valožynski, Staŭpiecki, Slonimski i Navahradzki — ũ Navahradžynie. Los astaŭšychsia małačarniaŭ blizu ũsiudy zaleža ad toho, jak jany byli abzapasieny adpaviednymi mašinami i jakoha mieli kiraŭnika.

Nie biez značeńnia jość tak-ža pierahlad asabovaha skladu kooperatyŭnych małačarniaŭ: chto ũ małačarniu ũpisvajecca i kamu jana najlepš aplačvajecca? Dla prykladu voźmiem choć-by tuju-ž uspomnienuju ũžo małačarniu ũ Plisie. Paŭstała jana ũ 1928 hodzie i siahońnia ma je pouñaje mehaničnaje abarudavańnie, a ad 1933 h. — i svoj sobski dom. Skład

siabroŭ hetaj kooperatyvy da 1.1.34 h. pradstaŭlaŭsia hetak:

Tablica № 4.
KOLKAŚĆ SIABROŬ.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Z 1-nej karovaj	6	12	54	105	146	169
Z 2-mia karovami	27	43	72	126	225	253
Z 3-mia karovami	9	11	17	49	60	61
Z 4-mia karovami	1	4	9	26	40	41
Bolš 4-ch karoŭ	12	18	23	32	40	47
Razam	55	88	175	338	511	571

Z hetaj tablicy vidać, što ŭ Plisie najbolš pajščykaŭ z 2-mia karovami, choć davoli šmat było i adnakaroŭnikaŭ. Inšyja hrupy siabroŭ byli značna slabiejšyja likam, ale macniejšyja što da mnoštva karoŭ, jakija jany mieli. Vidać heta z nastupnaj tablicy № 5.

Tablica № 5.

Razam	Bolš 4-ch	Pa 4 karoŭ	Pa 3 karoŭ	Pa 2 karoŭ	Pa 1 karoŭ	Rajščyki dali karoŭ	Lik karoŭ						% na koŭnju hrupu rajšč.					
							1928	1929	1930	1931	1932	1933	1928	1929	1930	1931	1932	1933
254	163	4	27	54	6	1928	12	86	144	252	450	506	21.3	21.1	23.8	23.1	30.2	31.1
408	261	16	33	86	12	1929	36	104	160	164	1.6	3.9	5.95	9.5	10.7			
604	319	36	51	147	54	1930	485	551	603	64.2	64.0	52.95	44.4	37.2	37.1			
604	485	104	180	183	105	1931	146	169	2.3	2.9	8.9	9.6	9.8	10.4				
1093	551	160	164	213	21.1	1932	146	169	2.3	2.9	8.9	9.6	9.8	10.4				
1487	551	160	164	213	21.1	1933	146	169	2.3	2.9	8.9	9.6	9.8	10.4				
1625	603	164	183	213	21.1													

Vidać zhetul, što ŭ Pliskaj małačarni najbolš karoŭ bylo zapisanych ad tych haspadaroŭ, što majuć pa 4 i bolš štuki. Kab mieć hetulki karoŭ, treba mieć u nas nia mienš 12 ha vornaha pola. Znača i kooperatyŭnaja małačarnia najlepš uspamahaje haspadaroŭ poŭnaziamielnych. Jašče vyražniej heta vidać napr. u haspadarkach ziemlarobaŭ u Danii, Łatvii, ci Estonii. Zhetul vyvad jasny, što pobač z inšymi mierapryjemstvami, nadzialeńnie sialan ziamloju ŭ nas jość nieadkładnaj kaniešnaściu.

Апякуйцеся птушкамі.

Надыходзіць зіма. Тысячы і соткі тысяч птушак астаюцца бяздомнымі. А сярод гэтых птушак вялікае мноства ёсьць тых, што чалавеку вельмі карысны, бо бароняць вясной і ўлетку ягонья сады і агароды ад розных мошак, аваднёў і іншых шкоднікаў.

Большасьць карысных для чалавека птушак належаць да сям'і сьпявуноў і надоўга перад надыходам зімы адлятаюць ад нас у цёплыя краі. Ня мала аднак гэтых птушак астаецца ў нас і на зіму. Лёс гэтых птушак часта бывае вельмі цяжкі з тае прычыны, што акрамя сьцюжы ім пагражае галодная сьмерць.—Гінуць гэтак карысныя птушкі, а па нашых садох і агародах множацца розныя шкоднікі. І ў гэтым вялікая бяда, бо адна напр. сям'я сінц за год зьнішчыць — можа хто не паверыць — аж цэлых 250 кілёграмаў (16 пудоў) розных шкоднікаў. Ня можна дзеля гэтага дзівіцца, што нашы сады і агароды штораз часьцей сьвецяць улётку аб'едзенымі галузкамі: калі чалавек дапускае каб гінулі карысныя для яго птушкі дык на іх месца вольна множацца шкоднікі, каторых няма каму нішчыць.

Ясна згэтуль, што чалавек мусіць зрабіць усё ад яго залежнае, каб лік птушак каля ягонага жылля не зьмяншаўся, а наадварот, — павялічваўся. Вясной будзем гаварыць аб апецы над птушкамі — сьпявунамі, што прылятаюць да нас з цёплых краёў. Сягоньяж затрымаемца над тымі птушкамі,

Апрача vyrabu masła, vialikaje značeńnie ŭ nas moža mieć vyrab syru. Na pieršaje miesca tut vyplyvaje naša Navahradčyna, dzie ŭ 1928 hodzie naličvałasia aŭ 235 syravarniaŭ, z čaho tolki 3 kooperatyŭnyja; rešta — pryvatnyja.

Padličvajučy ŭsio vyšejskazanaje, prychozdim da nastupnaha vyvadu:

1) Na abšarach Zach. Bielarusi jość mała małačarniaŭ.

2) Małačarni hetyja majuć wielmi mała małaka da pierarobki i tamu heta pierarobka wielmi doraha abchodzicca.

3) Karyś z našych małačarniaŭ čerpajuć pieravažna bahaciejšyja sialanie i dvary.

4) Da ekanamičnaha padniaćcia našaha siała patrebny kaniešna nadzieł sialan ziamloju.

5) Małočnyja haspadarki tych haspadaroŭ, što naležać da małačarni, značna ŭdaska nalvajucca.

6) I drobnaje sialanstva moža mieć značnuju karyś z kooperatyŭnych małačarniaŭ, jak heta vučyć pryklad ukraincaŭ na zach. ukrainkich (uschiednie-halickich) ziemiach.

A tamu i naša bielaruskaje sialanstva, pieravažna drobnaje, musić bolš zacikavicca małačarstvami kooperatyŭnym.

што астаюцца зімаваць у нас. Сюды належаць наўперад нашы сініцы, дразды (ня ўсе), дзятлы, чыжыкі, а нават вераб'і і вароны. Аб апошніх двух гатунках трэба ведаць, што яны карысны чалавеку толькі тады, калі не залішне сільна разаўюцца. Асабліва вароны карысны бываюць тым, што за плугам выбіраюць з зямлі розных шкодных рабакоў.

Усе названыя птушкі кормяцца пераважна або мошккамі, або зярняткамі рознага пустазельля. Акрамя гэтых птушак ёсць яшчэ такія, што кормяцца стравай мясной (ловяць мышэй): гатунак вушатых соваў.

Усіх гэтых птушак разумны гаспадар-земляроб мусіць успамагаць у зімовую пару. Як? Мусіць бараніць іх ад дросных шкоднікаў, як каты, ястрабы; мусіць таксама забараніць пад страхам суровай кары дзяцём, каб яны не чапалі птушыных гнёздаў. Вынітак можа быць толькі для варон, калі яны лішне размножацца і абломліваюць крохкія ўзімку галужкі маладога лесу: у гэтым выпадку хапае часам разабраць ім адно-другое гняздо, або стрэліць шротам і вароны адлятаюць.

Што-ж датыча дробных птушак-съявуноў, дык іх у зімовую пару трэба абавязкова падкармливаць, асабліва, калі выпадзе сьнег і пацясьне сільны мароз. У гэтую пару жменя найгоршых нават пасьледкаў, ці крошка хлеба ратуе бедных съявуноў ад нямінчай сьмерці. А вясной ці ўлетку ўратаваная птушка адудзячыцца за гэта ў дзесяць — сто разоў.

Урэшце што да спосабу падкармліваньня. Практыка паказала, што найлепш сыпаць птушкам корм (які-б ён ня быў) стала ў адно месца. І гэта добра. Бяда толькі, што гэткае месца хутка падглядаюць каты і там нападаюць на безбаронных птушак. Вотжа дзеля гэтага трэба падсыпку для птушак сыпаць не на зямлю, а на дошку, якая прымацоўваецца на калку ўбітым у зямлю у зацішным ад ветру месцы і выглядае быццам столік. Засьнежаную гэтую дошку прад пасьпаньнем новага корму трэба заўсяды да чыста зьмясьці, а калі можна, дык і зрабіць над ёй стрэшку.

Усё гэта патрабуе ад чалавека пэўнай працы і нават коштаў. Але гэта нішто ў параўнаньні з тым, ад якіх страт абароняць уратаваныя птушкі і колькі прыемнасьці даюць яны чалавеку, напаўняючы ягоны двор, сад і гарод вясёлымі сьпевамі.

Дык апякуйцеся птушкамі ўзімку, а яны адплацяцца ўлетку.

В. Ш.

ПЧАЛЯРСТВА

Як і дзе перахоўваць вашчыну

Пры перахоўваньні вашчыны можа быць шкодным: пыл, вогкасьць, мышы і матыліца.

Ад пылу і ад вогкасьці трэба вашчыну хаваць у чыстае, сухое месца; можна — ў мяшкі або ў парожныя вульлі.

Каб да гэтак трыманай вашчыны не дабраліся мышы, яе (вашчыну ў мяшкох) найлепш трэба вешаць. Калі-ж вашчына перахоўваецца ў вульлэх, дык каля вульлёў і ў самым вульлі на дне трэба пасыпаць затрутыя ў стрыхніавым раствору зярняты пшаніцы. Толькі мышы атручаныя стрыхніаю ня можна даваць ні катом ні сабакам (яд), а спаліць.

Матыліца нападае на вашчыну толькі тады, калі гэта вашчына перахоўваецца ў цяпле, напр. у жылой хаце ці ў цёплым склепе (пограбе). Там аднак, дзе вашчына праз зіму трымаецца ў холадзе (на двары), там трэба асабліва на яе ўважаць калі пацяплее, бо ў гэту пару на яе нападае матыліца. Радзяць у гэту пару пасыпаць рамкі вашчынавыя дробнай сольлю, пад рамкі кладуць нафталіну або ўрэшце даюць на рамкі па каплі нітробэнзолу. Калі рамкі з вашчынай зімавалі зложаныя на кучу, дык з настаньнем вясны трэба іх хутчэй расставіць, бо пры зьбітых густа рамках з зложаных яечак матыліцы хутка выклюваецца дасьпелая матыліца і далей размножаецца. Ня любіць таксама матыліца працягу сьвежага паветра. І на той выпадак, калі вашчына зімуе ў шчыльна зачыненых скрынках, скрынкі гэтыя трэба прынамся двойчы ў год выкурваць серкай: раз увосені і раз вясной.

П. Т—к.

Танная фарба для вульлёў

Маляваны вулік даўжэй трымае, але маляваньне звычайнай пакоставай фарбай даволі хлапатлівае (сохне два дні), мае сваю запах і дорага каштуе. У „Укр. Пас—ку“ (№ 11/1935) знаходзім цікавае апісаньне прыгатаваньня фарбы хатнім спосабам. Выглядае яно гэтак:

Бярэцца 1 кілё звычайнага добра выцісьненага поснага сыру і пераціраецца праз сіта. У асобнай судзіне ў 2 літрах гарачай вады распускаюцца: 3 дэка борнага квасу, 10 дэка бораксу і 2 дэка амонавага вугляну (дастаць у аптэчным складзе). У гэты раствор дадаецца малымі порцыямі расьцёрты сыр, стала мяшаецца, аж пакуль сусім не распу-

сьціца. Як гэта станецца, даліваем асьцярожна 60 дэка добрага, скоро сохнучага покасту і ўзноў мяшаем, пакуль усё дакладна не перамышаецца. Атрымліваецца гэтак зв. каззінавы покаст (каззіна ёсьць у сыры).

Прыгатаўляючы самую фарбу з гэтага покасту трэба насамперш з фарбы і покасту (або вады) зрабіць і добра расьцёрці густую масу (кашу), каторую пасья толькі разбаўляем далёшым прыліваньнем раней прыгатаванага каззінавага покасту. Да розных колераў фарбы дадаецца рознае мноства покасту. І так:

Прыгатаўляючы **брунатную** фарбу, бяром 110 частак каззінавага покасту і 50 частак самага парашку фарбы охры, прад тым перамешанай і расьцёртай з покастам на густую масу.

Чорная фарба прыгатаўляецца з 50 частак каззінавага покасту і 15 частак сажы.

Бранзавая: 150 частак каз. покасту і 50 частак „сіены“ або „капут мартуум“.

Белая: 50 частак казэін. покасту і 30 частак цынкавай белі або 50 частак алавяных бялілаў.

Колькі такая фарба можа каштаваць?

Вада	2 кілё	0 гр.
Сыр	1 „	40 „
Боракс	10 дэка	20 „
Борны квас	3 „	18 „
Амонавы вугляні	3 „	10 „
Покаст	60 „	1.20 „

Разам 3 кілё 75 дэка 2 зл. 08 гр.

або адно кілё каззінавага покасту будзе каштаваць $(2.10 : 3.75) = 54$ грашы.

А цяпер колькі будзе каштаваць кілё такой фарбы?

Белая фарба:

0.50 клг. казэін. покасту	27 гр.
0.50 „ алавян. бяліла	1.50 „
Разам 1.00 клг. белай фарбы	1.77 гр.

Фарба брунатная (охра):

$\frac{2}{3}$ клг. каззінавага покасту	38 гр.
$\frac{1}{3}$ „ охры	20 „
Разм 1 кілё фарбы охра	58 гр.

Малываць гэтай фарбай трэба 2—3 разы, кожны раз пачакаўшы $1\frac{1}{2}$ —2 гадзіны. Каб фарба лепш высыхала, дадаюць тэрпэнтныны, а каб выглядала як ляк — дадаюць шэляку.

а. ж

Ф.Акінчыц

У парадку дыскусіі.

Аграрна - коопэратыўная палітыка будучыні.

7)

Коопэратыўная культура.

Для правядзеньня ў жыцьцё рэканструкцыі сельскай гаспадаркі на коопэратыўных падставах патрэбны аграмадны запас кваліфікаваных працаўнікоў, пры ад аведнай ступені коопэратыўнай сьведамасьці грамадзянства. Адных добрых плянаў, нават найлепш пабудаваных, у гэтакі складнай справе яшчэ мала.

Перадусім, будзе патрэбны вялікі запас добра падгатаваных арганізатараў коопэрацыі, якія маглі-б кіраваць цэлымі скоопэраванымі раёнамі, мець у сабе творчую ініцыятыву, а да таго маглі-б яе зрэалізаваць на практыцы. Кадры падобных спэцыялістаў мусьць быць прыгатаваны тэорэтычна і абазначаны з практыкаю.

Далей, патрэбна цэлая армія выканаўчых коопэратыўных сілаў, як коопэратыўныя інструктары, бухгалтэры і п. д., розныя тэхнічныя фахаўцы з паасобных галін сельскай гаспадаркі: іхным заданьнем будзе абслугоўваньне коопэратыўных аб'яднаньня.

Сарганізаваньне гэтакі арміі коопэратараў і тэхнічных працаўнікоў будзе вымагаць часу і матэрыяльных сродкаў: школы, курсы, выстаўкі, — калі коопэрацыя мае выканаць такую паважную конструктыўную роль, яна павінна стацца прадметам самастойнага навучаньня ў асобных школах, а ня быць нейкім малазначным дадаткам да навучальных плянаў, як гэта наглядаецца цяпер.

Гэтак, напрыклад, у Нямеччыне навучаньне коопэратыўнай тэорыі праводзіцца*) пры дапамозе коопэратыўных сэмінараў, арганізаваных пры некаторых юрыдычных і эканамічных факультэтах, або ўвядзеньнем коопэрацыі ў праграму вышэйшых школаў, як асобнага прадмету навучаньня.

З агульнай колькасьці 134 доктарскіх дысэртацыяў аб соцыяльных арганізацыях, каторыя былі прачытаны у 1924 г. у вышэйшых школах Нямеччыны — 58 дысэртацый былі прысьвячаны коопэратыўнаму руху.

Даволі салідна было пастаноўлена навучаньне коопэрацыі і ў Украінскай Сельска Гаспад. Акадэміі у Чэхаславацчыне. Там існаваў асобны коопэратыўны аддзел, як адзін з 3-х аддзелаў эканамічна коопэратыўнага факультэту Акадэміі, дзе выкладаліся, акрамя агульных эканамічных дысцыплінаў, — тэорыя коопэрацыі, гісторыя коопэрацыі.

*) да часу Гітлераўскага перавароту — р э д.

спажывецкая коопэрацыя і вытворчая коопэрацыя.

Чэскія коопэратары маюць добра сарганізаваную асобную Вышэйшую Коопэратыўную Школу.

Бязумоўна, што нават такая пастаноўка справы як у Нямеччыне ці Чэхаславацчыне, задаволіць нас ня можа. Але сам факт навучаньня сьведчыць аб тым, што й сучасныя буржуазныя дзяржаны пачынаюць звяртаць увагу на коопэрацыю. Так вялікая рэформа, якая павінна быць праведзена у аграрнай галіне, ня можа абыйсьціся без кадраў вышкालеных і інтэлігэнтных сілаў. Адсутнасьць гэтакіх сілаў вельмі адчуваецца ў Саветах, што, між іншым, значна прычыняецца да таго хаосу, які пануе там у галіне сельскай гаспадаркі. Вось што, напрыклад, казалі самі камуністы ў сваім воргане для партыйнага актыву:

„Тое, што мы маем цяпер у галіне арганізацыі такой падгатоўкі (г. зн. падгатоўкі арганізатараў і кіраўнікоў калектыўных гаспадарак—Ф.А.) сьмешна мала: усяго толькі курсы на колькі сот чалавек, у той час як у нас ёсьць больш 40.000 кіраўнікоў калектыўных гаспадарак, з каторых значная частка няграмадных у літэральным і агранамічным сэнсе (а яны павінны быць кіраўнікамі буйнай калектыўнай гаспадаркі!). Пытаньне пра кадры калгаснага руху проста такі «вопіет» і вымагае найхутчэйшага вырашэньня на практыцы“. (Большевик № 7—1929 г. бач. 95). Варта зазначыць, што пытаньне гэта «вопіет» у Саветах і да сьняжняшняга дня...

Акрамя тэорэтычнай і практычнай падгатоўкі працаўнікоў, асабліва ўвага павінна быць звернена на коопэратыўна грамадзкае ўзгадаваньне моладзі ў школах. Трэба паставіць сабе выразную мэту: пашырыць у масавым маштабе калектывістычную ідэалёгію. Выкананьне гэтакага заданьня выгаднай усяго пачынаць з дзіцячага веку, больш успрыімчывага да ўсяго новага. Будучая школа, пабудаваная на працоўных падставах, павінна даць маладому пакаленьню ня толькі пэўны запас тэорэтычнай веда, але мусіць прышчапіць прафэсыянальныя навыкі, пашану і любоў да працы, а самае галоўнае— узгадаваць новы тып чалавека, каторы адрозніваўся б ад сучаснага, прасякнутага эгоізмам і індывідуалістычнаю ідэалёгіяю.

На гэтую акалічасьць звярнуў увагу яшчэ Робэрт Оўэн, а за ім і К. Маркс, каторы, ня глядзячы на свае памылкі у агульнаэканамічнай тэорыі, у гэтай справе зусім слухна кажа, што з сыстэмы запрапанаванай Оўэнам «вырас зародак узгадаваньня будучыні, якая для ўсіх дзяцей з пэўнага веку злучыць вытворчую працу з навукаю і гімнастыкаю, пры чым гэта будзе ня толькі мэтадам павышэньня грамадзкага вырабу, але і адзіным мэтадам стварэньня усебакова разьвітых людзей.“ (К. Маркс. Капітал т. I стр.

Наша пошта.

К. Лапка, К. Каладынскі, П. Мукасей, Я. Лабука, Б. Гарнастай, С. Багдзель, А. Чэраповіч, А. Бурбіцкі, Я. Кажан, Я. Шыхалай, Н. Панасюк — пробныя нумары „Самапомачы“ пасылаем. Чакаем абяцанай падпіскі.

Ал. Ан — ко: пісьмо атрымалі. Як сьведка ня можа сьцьвердзіць, што гэныя нумары „Сам—чы“ сапраўды былі адрэсаваны для Я. М—ка, дык няма з чым пачынаць судовай справы. — Прывітаньне. Верым, што датымаецца слова

Я. М — на к: Спачуваем Вам у бядзе, але памагчы тут ніяк ня момам (гл адказ папярэдні). У справе адказу на Ваша пытаньне быў такі адказ у № 8 сёл. „Сам—чы“. Прачытайце яго. Але сьгодня мы ўжо ня можам памятаць гэтай справы і дзеля таго калі хочаце мець раду, дык мусіце апісаць цэлую справу ад пачатку — Аб лёне будзем пісаць. — Ваш артыкул аб памідорах зьмесьцім пад вясну, бо цяпер гэта не на часе. Калі маеце што болей напісанага аб гародніцтве — прысылайце. Прывітаньне!

Я. Кажан: Аб плодзьяменах можаце даведацца з кніжкі „Ziemlarobskaja čytanka“ — інж. Клімовіча. Каштуе 1 зл. Дастаць можаце праз нашу рэдакцыю.

Я. Мат—ак, Я. Яр—віч, Т. Г—тар, А. Аш—скі, М. Бабіло, к-ва „Рольнік“ — падпіску атрымалі, дзякуем. Пастарайцеся сарганізаваць у сябе дзесяткі падпішчыкаў „Самапомачы“: Вам гэта таней будзе абходзіцца, а нам выгаднай пасылаць.

С. Буг—ская: атрымалі, дзякуем, пастараемся скарыстаць. Быў выпадак ужо нейдзе ў Польшчы, што за варэньне цукровага сыропу суд караў. Аб сьпчленьні мёду пісалася летась у „Самапомачы“. Ёсьць так-жа аб мёдзе і ў „Ziemlarobskaj čytancy“ (гл. вышэй).

Усіх, хто дагэтуль не аплациў падпіскі на „Самапомач“, просім гэта зрабіць як найхутчэй. Грошы перасылайце спосабам паказаным на 2-ой бачыне вокладкі.

Ceny na pravincyj

(Za 100 kilo, ad 1 da 15.11.35).

U Navahradku:

Žyta	9 60—10 50
Pšanica	16 50—16 80
Jačmień	10 00—10 50
Avios	9 50—12 60
Bulba staļovaja	2 40—3 00
Siena murožnaje	2 40—3 00
Siena kaniušynnaje	4 20—4 50
Skacina na miasa (za kilo žyv v.)	0 35—0 42
Svini kormnyja (kilo žyv. vohi)	0 75—1 10
Masła prasevanaje (kilo)	1 00—1 50
Jajki štuka	6 hrašoj.

Беларускія календары, часопісы і кніжкі найтаней дастанецца ў беларускі кнігарні ПАГОНЯ, Вільня, Завальная 1—1.

375). Дзеля гэтага ніколі ня трэба забывацца пра такі мэтад стварэньня патрэбнага нам тыпу людзей, каторы павінен быць узгадаваны у адпаведным кірунку.

Pierasyłkq aplačanu ryčaltam.

CANA NUMARU 40 HRAŠOŪ

